

Tootlikkus ja tööjõukulu

Sisukord

1. Tootlikkuse trendid Eestis;
2. Keskmise brutokuupalk ja tööjõukulu;
3. Keskmise tööjõukulu EL riikides;
4. EL riikide võrdlemine SKP alusel;
5. Tootlikkus põllumajanduses;
6. Kokkuvõtteks.

Sissejuhatus, mõisted

Tootlikkuse mõõtmine toimub tavaliselt lisandväärtuse alusel. Lisandväärtus - toodang rahalises väärtuses, millest on maha arvatud vahetarbimine; tootmisprotsessis lisandunud väärtus. Brutolisandväärtuse leidmiseks lisatakse kogutoodangu väärtusele toetuste (v.a investeeringutele) ja ettevõtlusega seotud maksude bilanss ning lahutatakse üld- ja erikulud.

Töökulude tootlikkus = lisandväärtus/tööjõukulud. Tööviljakus = lisandväärtus/keskmise hõivatute arv. Tööjõukulu hõlmab brutopalka ning tööandja sotsiaalmakseid, -hüvitisi ja -toetusi palgatöötajatele.

Ettevõtte tööviljakus = müügitulu/keskmise hõivatute arv. Müügitulu – kõikide nii põhikui ka kõrvaltegevusena valmistatud toodete, teenuste ja kaupade müügist saadud või saadaolev müügitulu, mis ei sisalda käibemaksu ega aktsiise.

Riikide võrdluse aluseks on sisemajanduse koguprodukt (SKP), mis mõõdab majandustegevuse tulemusi. See võrdub toodetud kaupade ja teenuste väärtuse ning nende tootmiseks kasutatud kaupade ja teenuste väärtuse vahega. SKP hõivatute kohta annab rahvamajanduse tööviljakuse üldülevaate.

Üks tootlikkuse tõstmise viis on pidevad investeeringud uude tehnoloogiasse ja tehnikasse, mille iseloomusvaks näitajaks on investeerimismäär (investeerimismäär = investeeringud/ lisandväärtus).

Elatustaseme ja palkade kasv on piiratud riigis loodava lisandväärtusega. Soodsate tingimuste korral on võimalik väliskapitali sissevoolu arvel lühikest aega tarbida rohkem, kui riigis uut väärtust luuakse, kuid pikemas perspektiivis ei ole võlakoormuse limiteerimata kasv võimalik. Majanduse konkurentsivõimelisuse tõstmise põhiliseks küsimuseks on kuidas tagada majanduse tootlikkuse selline kasv, mis annaks suurenevate palga- ja muude kulude korral ning tihenevates konkurentsiooludes toodangu üld- ja ekspordimahte suurendada.

Paljud meie väikeettevõtted on täitnud põhiliselt väiketellimusi naaberturgudele väga laia skaalat tooteid või tootnud peamiselt siseturule, on sattunud kulude kiire kasvu tõttu raskesse olukorda. Väikesed ettevõtted kuuluvad valdavalt kodumaisele kapitalile ja nende poolt kasutatav seadmetik ja tehnoloogiad on põhiliselt kokku sobitatud ja vananenud ning sisuliselt ei ole toodete jaoks optimaalsed. Väljapääsuks oleks kitsam

spetsialiseerumine ja tootmismahtude tunduv suurendamine, mis eeldab aga ettevõtete tehnoloogilise taseme olulist tõstmist ning ühistegevuse arendamist.

Praeguseks on välisraha sissevool järsult vähenenud, senised välisrahastajate investeerimisvaldkonnad nagu kinnisvara, kaubandus ja finantsvahendus ei ole enam atraktiivsed. Senini Eestisse aastas toodud 40-50 miljardi krooni asemel tuleb nüüd 10 miljardit (U. Varblane, „Eesti majanduse arengutest maailmamajanduse taustal“, 2009). Probleemiks on, et eelmiste perioodide rahastamise valdav osa on läinud siseturule ning ei läinud eksportivasse sektorisse.

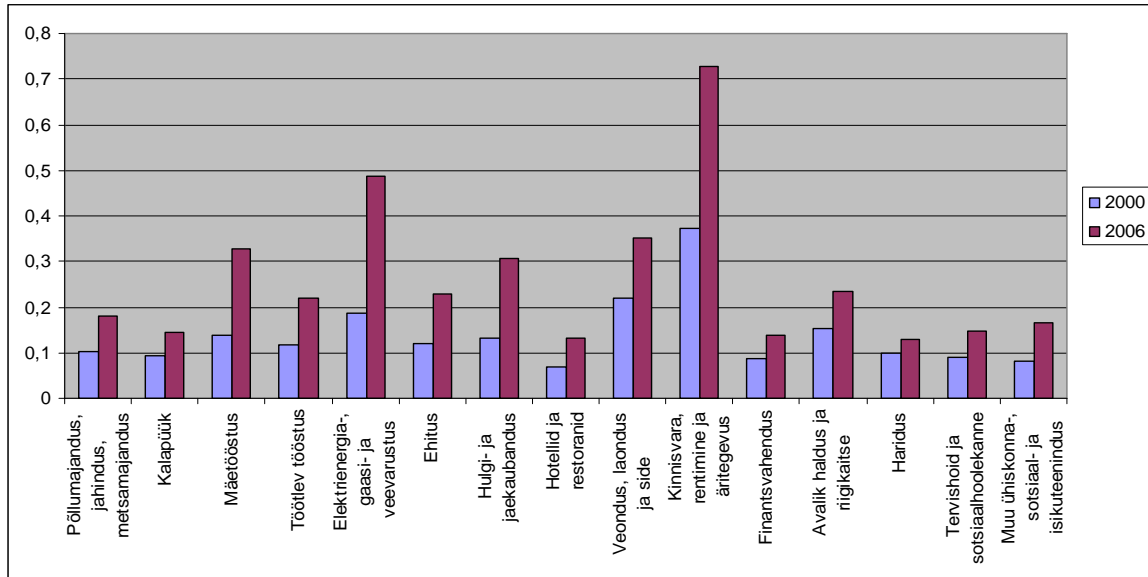
Suuremad ja tugevama turupositsiooniga ettevõtted on enamasti väliskapitali osalusega ja on oma sektorites majandustegevust koordineerival positsioonil. Nad hangivad osa oma tootmissisendeid Eestist, selle osa suurendamist takistab kohalike tarnijate ja teenustepakkujate nõrgavõitu tase.

Majanduses toimuvad praegu struktuurimuutused. Aastate jooksul kasvasid palgad Eestis tootlikkuse kasvust märksa kiiremini. Paljud väikesepalgalisele tööjõule ja madalatehnoloogilisele odavale allhankele orienteeritud tootjad on praeguseks kahjumis ning toodang pole turul enam konkurentsivõimeline. Meie majanduse üks peamisi eeliseid on olnud suhteliselt madalad kulud ja ostujõulise turu lähedus. Käesolevaks ajaks aga ei ole meie tööjõud töötleva tööstuse ebapiisava tootlikkuse tõttu (töö iseloomust tulenev liiga madal lisandväärtus) enam odav, vaid osutub mõnikord kallimaks, kui palju kõrgema elatustasemega Soomes või Rootsis.

Tootlikkuse trendid Eestis

2000-2006. aastate jooksul on Eesti ettevõtetes loodav lisandväärtus kasvanud 1,3 korda. Seitsme aastaga on vahe Euroopa Liidu (27) keskmise tootlikkuse tasemega võrreldes vähenenud 20 protsendipunkti. 2007. aastal moodustas Eesti tootlikkus töötaja kohta 68,1% ning töötatud tunni kohta 50,7% Euroopa Liidu keskmisest. Viimastel aastatel on üheks SKP kasvu mootoriks olnud sisetarbimine. Suurim lisandväärtuse kasv absoluutsummates on toimunud järgmistel tegevusaladel: kinnisvara, rentimise ja äritegevuse sektor, hulgi- ja jaekaubandussektor ning töötlev tööstus.

Joonis 1. Tootlikkus töötaja kohta, 2000 ja 2006, (miljonit krooni aastas)

Allikas: Eesti Statistikaamet

Lisandväärtuse loomise seisukohalt jagunevad Eesti ettevõtted majandusharude lõikes väga erinevalt. Vaid vähestes sektorites nagu telekommunikatsioon, finantsvahendus, õhustransport, elekter, gaas ja veevarustus ning kinnisvara on loodav lisandväärtus oluliselt üle Eesti keskmise.

Tootlikkus on meil veel kordades madalam, kui Euroopa Liidu edukamates riikides – näiteks on tootlikkus töötlevas tööstuses Soomes 6,9, Rootsis 5,5, Sloveenias 2,2 ja Poolas 1,6 korda kõrgem, kui Eestis. Lisandväärtuse kasv töötlevas tööstuses on seotud selle sektori struktuuriga, kus vaatamata kiirele arengule domineerivad valdavalt võrdlemisi madala lisandväärtusega allhankele keskendunud ettevõtted. Eestil on nõrk tootmise struktuur, mis ei võimalda suurt lisandväärtust toota. Väljapääsuks oleks kõrgema lisandväärtusega tootmise juurde suundumine.

Toiduaine- ja puidutööstuses on investeerimismäär läbi aastate ulatunud 30% tasemeni ning metalli- ja aparaaditööstuses 20% tasemeni. See näitaja on kõrgem kui Euroopa keskmine näitaja. 2005. aastal oli Eesti töötlevas tööstuses tervikuna investeerimismäär 26%, Saksamaal vaid 11%. Majanduskasvu pidurdumise tingimustes on investeerimismäär vähenenud, kuid jäänud 20% tasemele, vaid aparaaditööstuses oli 2008. aasta II kvartali näitajaks 8%.

2008. aastal kasvasid Eestis palgad 20 protsenti, kuid tootlikkuse poolest oleme Euroopa Liidu mahajäänud koos Leedu, Läti, Bulgaaria ja Rumeeniaga. Siin peaksime arvestama, et Bulgaaria ja Rumeenia on suurema tootmispotentsiaaliga ja nendega on Balti riikidel raske konkureerida. Suurt palgakasvu saaks võimaldada, kui meie ettevõtjad suudaksid uusi tooteid ja tehnoloogiaid ise välja mõelda ja ise pakkuda suhteliselt odavat allhanget näiteks arenguriikidesse.

Suurele lisandväärtusele orienteeritud tootmine nõuab peale suurte investeeringute samas ka kõrge kvalifikatsiooniga tööjõudu. Meil on praeguseks suuresti kasvav töötus, hulk töötä jäänud ilma erilise kvalifikatsioonita ehitajaid ning jaekaubandustöötajaid. Samas

puudub efektiivne koolituse ja ümberõppe süsteem ja meie ei tea, kuidas neid töötuid kiiresti teistes töajõudu vajavates tootmis- ja teenindussektorites rakendada.

Kriisist väljumine saab alata peamiselt ekspordile suunatud majandusharudest, nagu töötlev tööstus, infotehnoloogia, teenuste eksport ja transport.

Töötleva tööstuse tootlikkuse suurendamisele lisaks on vaja suuremat tähelepanu pöörata välisurgudele suunatud teadmismahukate ja kõrge tootlikkusega teenuste arendamisele (infotehnoloogia täiustamine, tervishoiu- ja taastusraviteenused, loomemajandus, erinevad finantsteenused jne). Lihtne teenustemajandus ei vii Eestit arenenud tööstusriikidele järele.

Kui võrdlemisi suur osa elanikkonnast pakub madala lisandväärtusega teenuseid (hotellindus, maaturism, toitlustus, kaubandus jne), siis peab selle kõrval olema ka väga kõrge tootlikkusega töötlev tööstus ja välisurgudele orienteeritud teadmismahukaid teenuseid pakkuvad sektored. Töötlev tööstus peab läbima nii struktuuri- kui ka tehnoloogilise muutuse, saavutamaks kõrge tootlikkuse, toodangu kvaliteedi ja efektiivsuse.

Ettevõtte tööviljakust mõjutavad mitmed sisemised ja välised tegurid. Sisemised omakorda jagunevad nn. "kõvadeks" teguriteks ja "pehmeteks" teguriteks. Keerulisem on investeerida uude tehnoloogiasse ja tehnikasse ning infotehnoloogiasse (ettevalmistus, ümberkorraldused, suured väljaminekud jne), kohe saab aga alustada töötajate kaasamisega kvalifikatsiooni tõstmise programmidesse, organisatsiooni- ja töömeetodite muutmisel ja juhtimisstiili parendamisel. Et tootlikkus paraneks, tuleb kitsaskohti, aja- ja tootmiskulusid ning finantsressursse analüüsida.

Määravad otsustavad (mitte pealiskaudsed) muudatused ning iga tootmises osaleva inimese panus ja vastutus.

Keskmine brutokuupalk ja tööjõukulu

Lühiajastatistikas mõõdetakse keskmist brutopalka kui tööjõukulu komponenti. Tööjõukulu hõlmab brutopalka ning tööandja sotsiaalmakseid, -hüvitsi ja -toetusi palgatöötajatele.

Tabel 2. Keskmine brutokuupalk, I kvartal 2004 – IV kvartal 2008 (krooni)

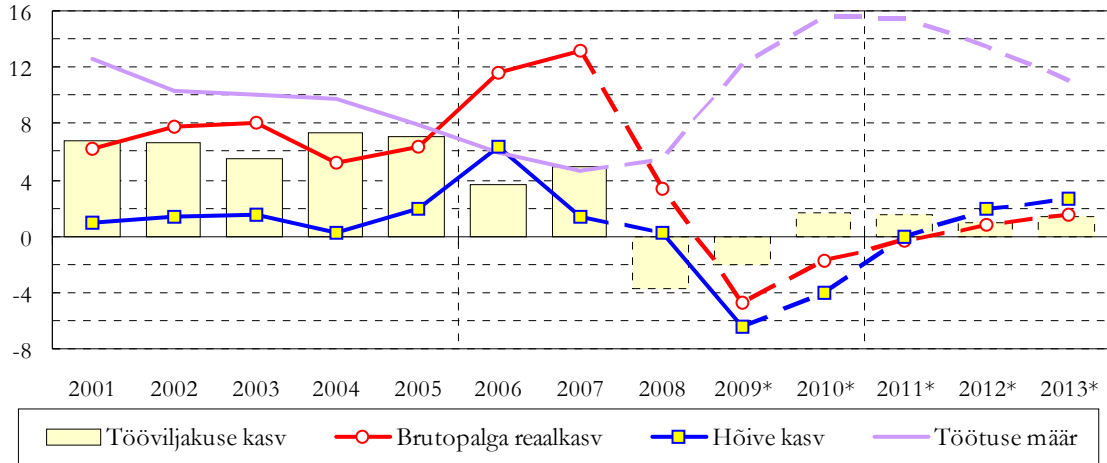
	Aasta	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal
2004	7 287	6 748	7 417	7 021	7 704
2005	8 073	7 427	8 291	7 786	8 690
2006	9 407	8 591	9 531	9 068	10 212
2007	11 336	10 322	11 549	10 899	12 270
2008	12 818	12 337	13 306	12 512	13 117

Allikas: Statistikaamet

2008. aasta esimeses kvartalis algas palgakasvu alanev trend, mil brutopalk kasvas 19,5% ning reaalpalk 7,6%. Tööviljakuse kasv ehk loodud lisandväärtus ühe töötaja kohta oli esimeses kvartalis negatiivne, -1,3%. Põhjuseks aeglustunud majanduskasv ja samaaegselt toimunud hõive kasvu kiirenemine. Majanduskasvu alanedes ja negatiivseks

pöördudes jätkus aasta teises kvartalis selge palgakasvu aeglustumise trend, mil brutopalk kasvas 15,2% ja reaalpalk 3,4% ning tööviljakuse kasv oli negatiivne (-1,1%). Palkade suurenemine on tegelikult võimalik ainult tööjõu tootlikkuse, ehk sisuliselt töötunnis töötaja poolt loodava lisandväärtuse kasvu arvelt.

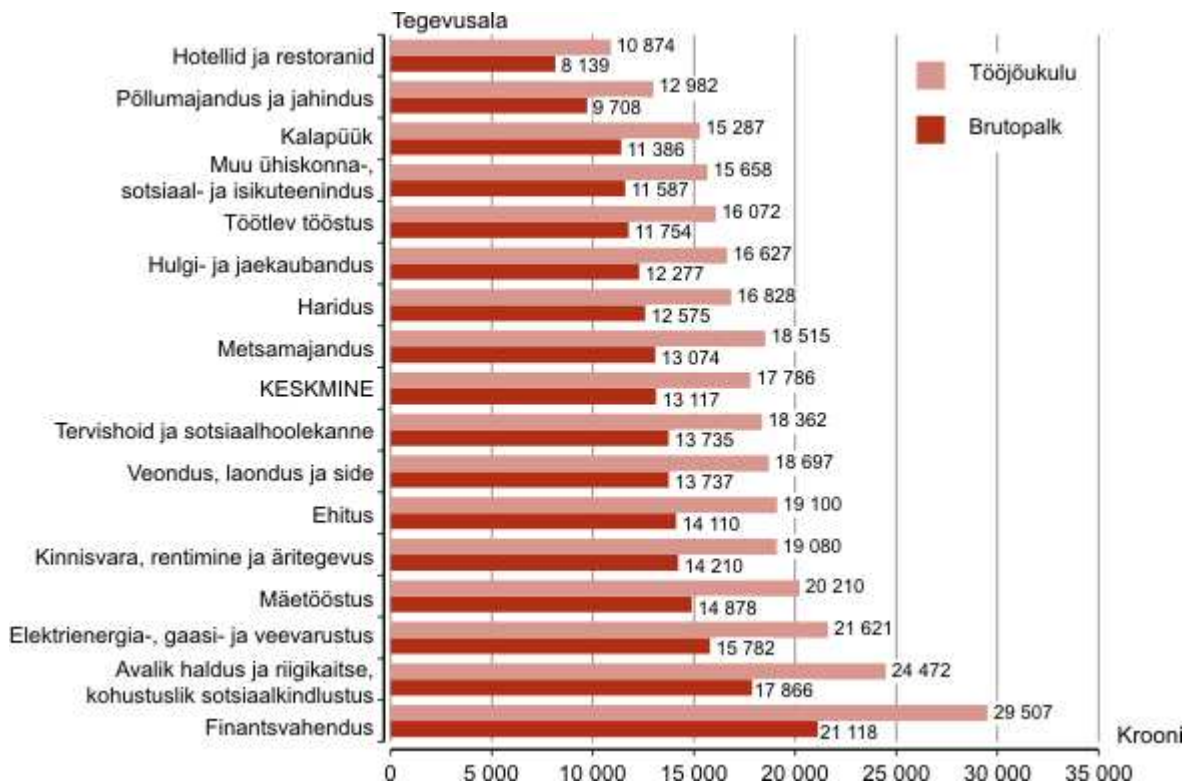
Joonis 4. Brutopalka, hõive (15–74-aastased) ja tööviljakuse kasvud (protsenti)

Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Keskmine brutokuupalk vähenes 2008. aasta IV kvartalis 13 117 kroonini, kuid oli eelmise aasta IV kvartaliga võrreldes 6,9% suurem. Reaalpalk, ehk palk, millest inflatsioon on maha arvatud, vähenes 1,3 protsenti. Alates 1993. aastast oli aga brutokuupalka kasv nii väike viimati 2004. aasta I kvartalis (6,5%).

Joonis 2. Palgatöötaja keskmine brutopalk ja tööjõukulu kuus, IV kvartal 2008

Allikas: Eesti Statistikaamet

Keskmine brutokuupalk tõusis IV kvartalis võrreldes 2007. aasta IV kvartaliga kõige enam hariduse; elektrienergia-, gaasi- ja veevarustuse ning tervishoiu ja sotsiaalhoolekande tegevusalal vastavalt 16,0%, 15,8% ja 13,8%. Brutokuupalk langes kalapüügi ja ehituse tegevusalal vastavalt 9,6% ja 0,8%.

2008. aasta IV kvartalis oli tööandja keskmine tööjõukulu palgatöötaja kohta kuus 17 786 krooni. 2007. aasta IV kvartaliga võrreldes tõusis keskmine tööjõukulu töötaja kohta kuus 7,7%.

Kokkuvõttes oli 2008. aastal suurim palgakasv hariduse, tervishoiu ja sotsiaalhoolekande, metsamajanduse ning elektrienergia-, gaasi- ja veevarustuse tegevusaladel. Keskmisest madalam palgakasv oli ehituse, veenduse, laonduse ja side, töötleva tööstuse ning hulgi- ja jaekaubanduse tegevusaladel.

Põllumajanduse, jahinduse ja neid teenindavate tegevusalade brutopalk moodustas Eesti tegevusalade keskmisest tasemest 2007. ja 2008. aastatel vastavalt 76% ja 74%, mis on viimase viie aasta kõrgem tase (2002. a oli see näitaja 63%).

Viimase kuue aasta keskmisi brutopalku võrreldes tuleb välja, et põllumajanduses makstav brutopalk on tõusnud 3 896 kroonilt (2002) 9 708 kroonini (2008) ehk 2,5 korda. Eesti keskmine palk tõusis samal perioodil 6144 kroonilt 12 818 kroonini ehk 2,1 korda. Seega oli palgatõus põllumajanduses kiirem kui keskmise palga tõus Eestis tervikuna.

Ettevõtete kasumlikkuse vähenemise tingimustes on palgakasv hakanud aeglustuma, mistõttu palga reaalkasv aeglustub ka 2009. aastal Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt 1,4%ni. Palga ja töö tootlikkuse kasvude ühtlustumine on Eesti ettevõtete rahvusvahelise konkurentsivõime säilitamise juures olulise tähtsusega.

Ajavahemikul 2003-2007 on brutopalka kasvutempo kõikunud 8,4%-st kuni 20,5%-ni. Eelnimetatud aastatel suurenes brutopalk eelmise aastaga võrreldes vastavalt 9,4%, 8,4%, 10,8%, 16,5% ja 20,5%.

Tabel 3. Keskmise brutokuupalk maakondades, 2003–2007 (krooni)

Maakond	2003	2004	2005	2006	2007
Harju	8 077	8 615	9 307	10 837	12 883
Hiiu	5 467	5 957	6 721	7 434	8 664
Ida-Viru	4 991	5 461	6 057	6 842	8 368
Jõgeva	4 801	5 488	6 758	7 507	9 098
Järva	5 886	5 951	6 877	7 993	9 760
Lääne	5 199	5 816	6 468	7 201	8 740
Lääne-Viru	5 253	5 653	6 301	7 318	8 774
Põlva	4 846	5 324	6 210	7 250	8 836
Pärnu	5 607	6 002	6 902	7 948	9 460
Rapla	5 544	5 828	6 660	7 583	9 356
Saare	5 333	6 010	6 938	7 916	9 925
Tartu	6 019	6 679	7 624	9 088	11 192
Valga	4 747	5 337	6 081	6 908	8 260
Viljandi	5 389	5 740	6 368	7 492	9 498
Võru	4 977	5 405	6 284	7 177	8 662
EESTI	6 723	7 287	8 073	9 407	11 336

Allikas: Eesti Statistikaamet

Vaadeldava perioodi jooksul kasvas Eesti keskmine brutopalk 1,7 korda ja ulatus 11 336 kroonini. Kõige madalam oli 2003. aastal palgatase Valga, Jõgeva ja Põlva maakonnas, kus keskmine brutopalk oli 2007. aastaks suurenenud küll vastavalt 1,7, 1,9 ja 1,8 korda, kuid jääb ikkagi riigi keskmisest 20....27% väiksemaks.

Keskmine brutokuupalk, 2007

Keskmine brutokuupalk oli 2007. aastal alla 9000 krooni seitsmes maakonnas (Hiiu, Ida-Viru, Lääne, Lääne-Viru, Põlva, Valga ja Võru).

Statistikaameti kvartaliuuringu andmetel kasvas 2007. aastaks tööjõukulu töötaja kohta kuus võrreldes 2002. aastaga 1,8 korda. Tööjõukulu üks komponente on palgatöötaja brutokuupalk. Võrreldes 1998. aastaga kasvas keskmine brutopalk kümne aasta jooksul 2,8 korda.

Enim tõusis keskmine brutopalk põllumajanduses ja jahinduses (3,5 korda), kõige vähem elektrienergia-, gaasi- ja veevarustuses (2,3 korda). Eesti majanduse jaoks oli keeruline 1998. aasta. Palgatõusule avaldas see mõju 1999. aastal, tuues kaasa selle aeglustumise. Järgmine palgatõusu aeglustumine oli aastatel 2003–2004, mis on seletatav Eesti liitumisega Euroopa Liiduga ja erasektori ettevaatlikkusega otseste tööjõukulude suurendamisel. 2006. aastal algas taas kiire palgatõus. Keskmine brutopalk suurenes 2007. aastal eelmise aastaga võrreldes kõige rohkem kalapüügi tegevusalal (29,6%), kõige vähem aga kinnisvara, rentimise ja äritegevuse tegevusalal (7,1%). Aastatel 1998–2003 jäi reaalpalga muutus, milles on tarbijahinnaindeksi muutuse mõju arvesse võetud, 6–8% piiresse. Sel ajavahemikul oli reaalpalga kasv suhteliselt stabiilne. 2004. aastal reaalpalga kasv aeglustus. Alates 2006. aastast algas reaalpalga kiire kasv, mida mõjutas peamiselt brutopalga muutus.

Kehvnev majandusolukord toob järgnevatel aastatel kaasa palgatasemete alanemise. Põhjuseks on nii vähenenud tulemustasu osa, töökoormuse vähenemine kui ka muutused hõives. Ettevõtjate palga maksmise võime on tulude märgatava languse tõttu vähenenud ning muutunud olukorras on nende positsioon palgaläbirääkimistel oluliselt tugevnenud.

Keskmine töajõukulu EL riikides

2004. aasta üleeuroopalise töajõukulude uuringu tulemustest selgub, et Eesti töajõukulu töötaja kohta oli 4,5 korda väiksem Euroopa Liidu 27 liikmesriigi keskmisest. Otsesed kulud hõlmasid 2004. aastal töajõukulust 73,3% ja kaudsed kulud 26,7%.

Tegevusala järgi jäi 2004. aastal kõige suurem osa töajõukulust (22,1%) töötleva tööstuse arvele ja kõige väiksem osa (0,1%) kalapüügi arvele. Seda uuringut korraldatakse üks kord nelja aasta jooksul. 2008. aasta uuringu andmeid veel avaldatud ei ole.

Tabel 4. Keskmine töajõukulu kuus, 2003, 2005 ja 2007, eurodes*

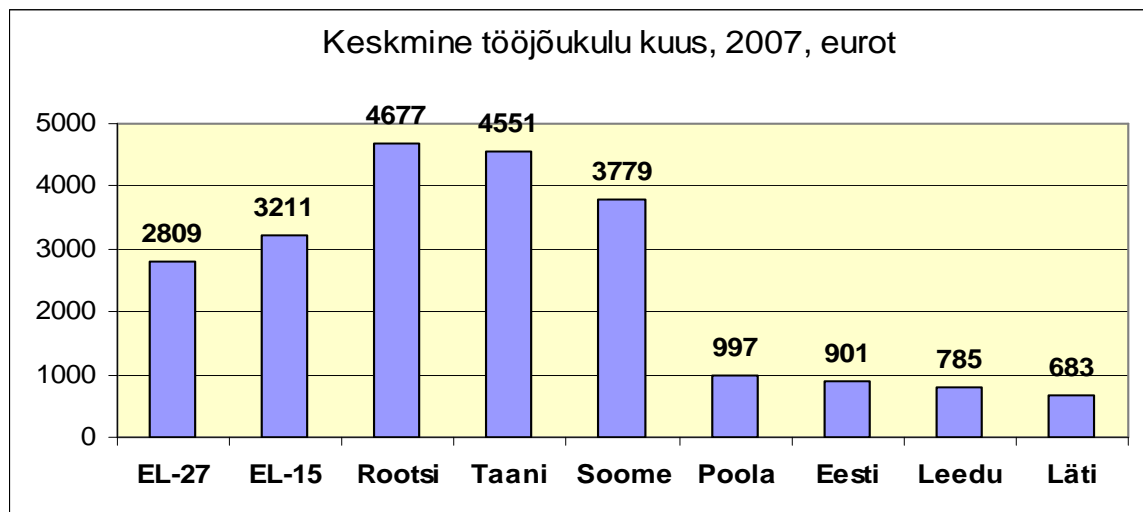
	2003	2005	2007
EL 27	2817,0	2997,4	2809,0
EL15	2937,6	3193,3	3210,5
Eesti	608,4	713,4	901,2
Läti	357,3	432,6	683,0
Leedu	486,6	555,8	785,4
Rootsi	4312,7	4431,5	4677,0
Soome	3355,0	3614,0	3779,0
Taani	4101,4	4359,8	4550,8
Poola	698,2	818,2	996,8

* Keskmine töajõukulu kuus võrdub kogu töajõukulu kuus jagatud vastavate töötajate arvuga, taandatud täistööajale.

Allikas: EUROSTAT.

Eesti palgatase ja töajõukulu on ikka veel üle kolme korda madalam Euroopa Liidu keskmisest tasemest. Aastal 2007 oli Eestis keskmine töajõukulu kuus 901 eurot.

Joonis 3. Keskmine töajõukulu kuus, 2007, eurodes

Allikas: EUROSTAT.

Rootsis, Taanis ja Soomes oli vastav näitaja aga 4 677, 4 551 ja 3 779 eurot, mis tähendab, et nende toodangut saab oluliselt kallimalt müüa. Välismaale tööle läinud

eestlased teenivad sõltuvalt oma haridusest, erialast ja töökogemustest siinsetest kolleegidest ca 4....6 korda rohkem. Näiteks Soomes, tehes sama tööd, mis Eestis, saab tööline kätte netopalgana 2 200-2 300€.

Isegi kui siinne palgatase oleks vaid 2 korda madalam Euroopa keskmisest, oleks see ikka odav tööjõud. Pealegi sööb jätkuv inflatsioon selle vahepealse palgatõusu niikuinii ära. Kuna suurt palgakasvu enam ei tule, on Eesti tööjõud tööandja jaoks veel kümnekond aastat piisavalt odav. Eestis on miinimumpalgaks 278 eurot kuus, Suurbritannias 1 223 ja Irimaal 1 462 eurot.

EL riikide võrdlemine SKP alusel

Tavaliselt on riikide võrdluse aluseks sisemajanduse koguprodukt (SKP). SKP mõõdab majandustegevuse tulemusi. See võrdub toodetud kaupade ja teenuste väärtuse ning nende tootmiseks kasutatud kaupade ja teenuste väärtuse vahel. SKP hõivatu kohta annab rahvamajanduse tööviljakuse üldülevaate Euroopa Liidu (EL-27) keskmisega võrreldes - kui riigi indeks on üle 100, on SKP Euroopa Liidu keskmisest suurem ja vastupidi. Põhinäitajaid väljendatakse PPS-ides (ostujõu standardi alusel), mis kõrvaldab riikidevahelised hinnaerinevused ja võimaldab võrrelda riikide SKP mahtu. Mõistes „hõivatu” ei eristata täis- ja osalist tööaega.

Viimaste aastate jooksul ei ole enamuses arenenud riikide tootlikkuse valdkonnas olulisi muutusi toimunud. Aastate 2001-2008 jooksul vähenes SKP hõivatu kohta Itaalias 125-st kuni 107-ni, Taanis 107-st kuni 101-ni ja Belgias 134-st kuni 128-ni EL-27(=100) tasemega võrreldes.

Tabel 5. SKP hõivatu kohta ostujõu standardi (PPS) järgi EL liikmesriikides, 2001-2008 (EL-27 = 100)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EL (27 liikmesriiki)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0 ^(f)
EL (25 liikmesriiki)	104.6	104.5	104.4	104.2	104.1	103.9	103.7	103.7 ^(f)
EL (15 liikmesriiki)	112.5	111.9	111.4	110.9	110.7	110.5	110.2	109.2 ^(f)
Euro ala (12 riiki)	113.0	112.0	111.4	110.3	110.5	110.2	110.0	111.8 ^(f)
Belgia	133.5	136.2	134.4	131.9 ^(b)	130.2	129.8	129.8	127.7 ^(f)
Bulgaaria	31.4	33.0	33.4	33.7	33.5	34.7	34.9	36.2 ^(f)
Tšehhi	63.2	62.9	66.4	68.0	68.5	69.8	71.8	72.2 ^(f)
Taani	107.4	108.3	106.1	108.6	106.6	105.5	102.1	100.7 ^(f)
Saksamaa	106.6	106.2	108.5	108.1	109.2	108.6	107.2	107.2 ^(f)
Eesti	47.7	50.8	54.3	57.2	60.0	61.4	64.2	61.0 ^(f)
Irimaa	127.8	133.1	135.0	135.0	134.4	136.7	139.8	138.3 ^(f)
Kreeka	97.1	99.4	100.7	101.2	99.8	100.7	102.0	103.4 ^(f)
Hispaania	103.0	104.7	103.6	102.0	101.1	102.0	103.6	105.2 ^(f)
Prantsusmaa	124.8	125.3	121.4	120.6 ^(b)	122.1	121.6	121.6	..

Itaalia	125.3	117.5	115.4	112.1	110.9	109.6	108.5	106.6 ^(f)
Küpros	86.6	84.4	82.4	82.8	82.8	83.4	83.6	84.7 ^(f)
Läti	41.3	43.0	44.1	45.9	48.0	49.9	53.5	50.8 ^(f)
Leedu	46.8	48.0	51.9	53.3	54.4	56.4	59.4	60.8 ^(f)
Luksemburg	162.1	163.0	167.0	170.0	169.0	176.2	173.9	166.4 ^(f)
Ungari	67.9	70.6	71.6	72.0	72.3	73.0	72.9	72.9 ^(f)
Malta	89.7	91.9	90.1	90.1	91.1	90.2	90.5	90.7 ^(f)
Holland	113.1	113.1	110.7	112.2	113.8	113.4	112.4	114.4 ^(f)
Austria	115.1	117.0	118.0	117.5	115.4	115.4	115.0	114.5 ^(f)
Poola	52.1	53.9	60.0	61.5	61.3 ^(b)	61.2	60.9	61.2 ^(f)
Portugal	67.8	67.8	68.3	67.1	70.1	70.2	71.2 ^(e)	70.7 ^(f)
Rumeenia	..	29.3	31.1	34.4	35.9	39.5	43.7 ^(f)	46.1 ^(f)
Sloveenia	76.2	77.7	79.1	81.9	83.5	83.9	84.6	84.9 ^(f)
Slovakkia	60.4	62.5	63.3	65.5	68.6	71.6	75.0	77.1 ^(f)
Soome	112.4	111.2	109.1	112.4	109.9	110.4	111.0	109.6 ^(f)
Rootsi	107.4	107.5	109.9	113.3	109.9	111.1	111.8	113.0 ^(f)
Suurbritannia	111.6	112.0	112.4	113.6	112.2	111.9	111.8	112.3 ^(f)

Allikas: EUROSTAT.

(..) - Andmeid ei ole saadud;

(f) – Prognoos;

(b) - Aegrea katkestus;

(e) - Hinnanguline väärtus.

Uued liikmesriigid (EL-12) on kõnealusel ajavahemikul oma näitajat tublisti parandanud. 2001. aastaga võrreldes on 2008. aastal tootlikkus (EL27=100) kasvanud Rumeenias 29 kuni 46-ni, Leedus 47 kuni 61-ni, Slovakkias 60 kuni 77-ni, Eestis 48 kuni 61-ni ja Lätis 41 kuni 51-ni ning Poolas 52 kuni 61-ni.

Ei ole uudiseks, et Eesti mahajäämuse põhjustab kehv majanduse struktuur. Ettevõtete töövõimekust mõjutavad mitmed sisemised ja välised tegurid. Sisemised omakorda jagunevad nn. "kõvadeks" teguriteks ja "pehmeteks" teguriteks. Keerulisem ja kulukam on investeerida uude tehnoloogiasse ja tehnikasse ning infotehnoloogiasse (ettevalmistus, suured väljaminekud jne), kohe saab alustada töötajate kaasamisega organisatsiooni- ja töömeetodite muutmisel ja juhtimisstiili parendamisel. Et tootlikkus paraneks, tuleb kitsaskohti, aja- ja tootmiskulusid ning finantsressursse analüüsida ja leida optimaalsed lahendused. Seejuures on määravad radikaalsed (mitte kosmeetilised) muudatused ning iga tootmises osaleva inimese teadmised, oskused, kogemused ja vastutus. Oluline on ka kontrollifunktsioon.

Paljud meie ettevõtjad ja majandusspetsialistid ei ole teadlikud nn „Euroopa tootlikkuse mudelist” ja tootlikkuse tervikliku juhtimise süsteemist. Edukates firmades on välja töötatud tootlikkuse juhtimise strateegia ja taktika, rakendatud tootlikkuse juhtimise talitused, stimuleerimise süsteemid ja arvestuse ning kontrolli programmid.

Põhiliseks on seejuures omada operatiivselt informatsiooni kogu oma valdkonna kohta rahvusvahelises ulatuses ja samuti ka autoriteetseid tulevikuprognose, toota õiget toodet õiges kohas efektiivsemalt, kvaliteetselt ja kiiremini ning vajalikus mahus ja omada soodsat turuväljundit.

Määratletakse ka tootlikkuse tegurid, mis mõjutavad seda oluliselt ning otsitakse nende reserve, mida oleks otstarbekas kasutusele võtta. Võimalik ja vajalik on arvutada aga ka osatootlikkust (väljund/üks sisend), tegurirühma tootlikkus (väljundid/mitu sisendit), kogutootlikkus (väljundid/kõik sisendid). Mõõdetakse ka informatsiooni, immateriaalse vara tootlikkust ja kaudseid tootlikkuse näitajaid. Liidetuna kokku on tulemuseks üldtootlikkus. Tootlikkuse juhtimissüsteem eeldab ettevõtte juhtkonna/omanike valmisolekut organisatsiooni arengusse investeerida.

Maailma paljudes riikides on kokku ligi 200 tootlikkuse keskust, USA-s ja Jaapanis igas osariigis. Meil sisuliselt puudub tootlikkuse kasvu juhtimissüsteem nii riiklikul, regionaalsel, valdkonnalisel, kui ka enamasti ettevõtete tasandil

Tootlikkus põllumajanduses

Üldised trendid on erinevates uutes liikmesriikides sarnased. Põllumajanduse osatähtsus SKP-st langeb kõigil oluliselt, see trend algas juba enne liitumist, liitumine ei ole seda mõjutanud.

Uutes liikmesriikides on kokku rohkem põllumajandustootjaid kui vanades. Liitumise mõju oli kõige suurem Bulgaarias ja Rumeenias, kus põllumajanduse osakaal SKP-s on kõige suurem. Võrreldes liitumiseelse ajaga on üldiselt täheldatav oluline põllumajandustoodangu väärtuse kasv, eriti Lätis, Leedus ja Poolas, vähemal määral Eestis. Samas toodangu üldkogus võrreldes 2000. aastaga ei ole muutunud. Paljudes uutes liikmesriikides on suurenenud põllumajanduse tööviljakus.

Põllumajanduslik lisandväärtus aasta tööühiku kohta on Euroopa Liidus (EL-27) 2007. aastal kasvanud 5,4%, 2006. aasta kasv oli 3,3%. Suurim kasv oli 2007. aastal Leedus (+39,3%), Eestis (+22,5%), Tšehhis (+20,9%) ja Rootsis (+16,5%). Suurem langus oli toimunud Rumeenias (-16,7%), Bulgaarias (-8,5%) ja Portugalis (-5,0%).

(Brutolisandväärtuse leidmiseks lisatakse kogutoodangu väärtusele toetuste (v.a investeeringutele) ja ettevõtlusega seotud maksude bilanss ning lahutatakse üld- ja erikulud.)

Tabel 6. Brutolisandväärtus tootjahindades, tööjõukulu ja tootlikkus, 2007

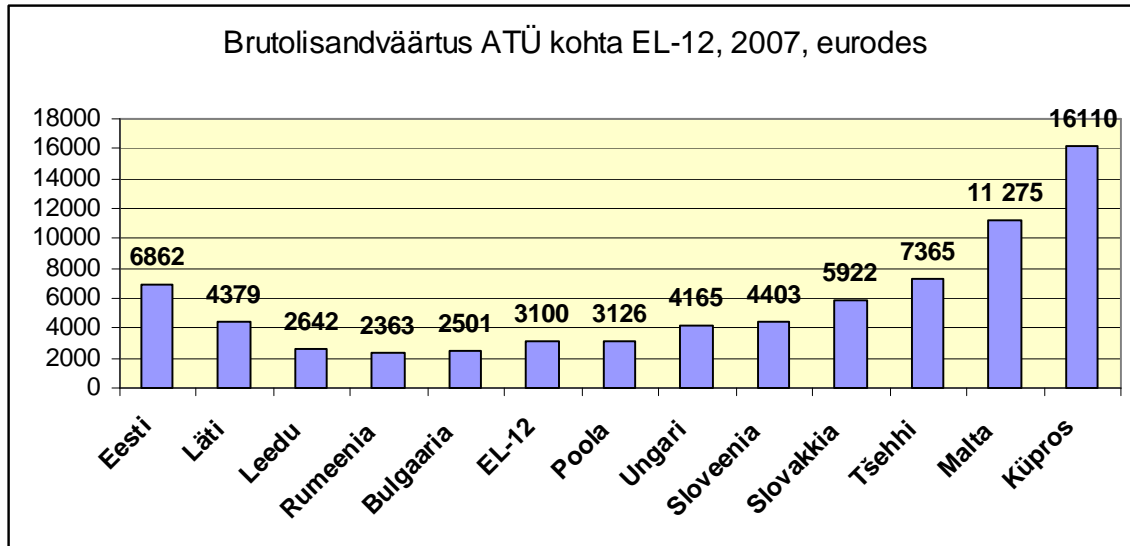
	Brutolisandväärtus tootjahindades,(milj. eurot)	Tööjõukulu, tuh.ATÜ	Brutolisandväärtus, eurot/ATÜ
EL - 27	143 357.4	12 027	11 920
EL - 15	123 550.7	5 637	21 918
EL-12	19 806,7	6 390	3 100
Belgia	2 346.3	70	33 519
Bulgaaria	1 242.9	497	2 501
Tšehhi	1 067.9	145	7 365
Taani	2 486.5	58	42 871

Saksamaa	14 564.5	560	26 008
Eesti	253.9	37	6 862
Iirimaa	1 932.6	153	12 631
Kreeka	6 062.5	601	10 087
Hispaania	22 570.5	939	24 037
Prantsusmaa	25 544.5	901	28 351
Itaalia	24 088.4	1 162	20 730
Küpros	338.3	21	16 110
Leedu	343.4	130	2 642
Läti	521.1	119	4 379
Luksemburg	123.6	4	30 900
Ungari	2 082.7	500	4 165
Malta	45.1	4	11 275
Holland	8 786.0	187	46 984
Austria	2 688.6	158	17 016
Poola	7 186.4	2 299	3 126
Portugal	2 211.8	399	5 543
Rumeenia	5 822.3	2 464	2 363
Sloveenia	387.5	88	4 403
Slovakkia	515.2	87	5 922
Soome	702.2	91	7 716
Rootsi	1 323.0	74	17 878
Suurbritannia	8 119.8	281	28 896

Allikas: EUROSTAT.

Kuues EL-12 riigis on 2003-2007. aastate jooksul toimunud majapidamiste maakasutuse struktuuri muutus suurema maakasutuse kasuks, mis avaldas positiivsed mõju tööjõudlusele. Üle 100 ha majapidamiste osatähtsus on kasvanud Baltimaades (Eestis 14, Lätis 10,3 ja Leedus 9,5 protsendipunkti). Väiksem kasv oli Ungaris, Bulgaarias ja Sloveenias.

Joonis 4. Brutolisandväärtus aasta tööühiku kohta EL-12 riikides 2007, eurodes

Allikas: EUROSTAT.

Suurem brutolisandväärtus aasta tööühiku kohta oli EL-12 riikidest Küprosel (16 110 eurot), Maltal (11 275), Tšehhis (7 365 eurot) ja Eestis (6 862). Maha jäävad Rumeenia (2 363), Bulgaaria (2 501), Leedu (2 642) ja Poola (3 126 eurot).

Poolas kasvas majapidamiste arv 2003. aastaga võrreldes 2005. aastal 14% võrra, kuid siis 2007. aastal toimus 3%-line vähenemine 2005. aasta tasemega võrreldes. Poolas ei ole hõivatute arv oluliselt vähenenud, mistõttu on Poolal tööviljakuse osas mahajäämus. Poola põllumehed soovivad, et põllumajandus oleks moderniseeritud, keskkonna- ja inimsõbralik, põhineks peamiselt peretaludel, oleks integreeritud ülejäänud rahvamajandusega ja täiendaks seda maapiirkondade mittepõllumajanduslike tegevuste osas.

Ühisturg on hästi mõjunud Poola toidusektori ekspordile, mis on kasvanud 4 miljardilt eurolt 11,3 miljardi euroni, import samal ajal 3,6 miljardilt eurolt 10 miljardi euroni. Pärast 1974. aastat on esimest korda olukord, kus Poolal on toidusektori väliskaubanduse bilanss positiivne.

Erastamine ja maareform on olnud väga oluline komponent põllumajanduse ümberstruktureerimisel. Ungari ja Eesti paistavad eelkõige silma oma duaalse põllumajanduse struktuuriga (suhteliselt palju suuri ja palju väikesi tootjaid). Ungaris on maaelanikkond rahulolematu, kuna lubati, et 5-6 hektarilise taluga saavad nad tulevikus majanduslikult hästi hakkama, kuid seda ei juhtunud. Väikemaaomanikud küll elavad endiselt maal ja tegutsevad oma taludes, ent nad on neile antud ebarealistlike ootuste ohvrid.

Maa hind on tõusnud ja toetused suurenenud ning põllumajanduse kasumlikkus tõusnud kõigis uutes liikmesriikides. Slovakkia puhul on väga positiivne nende krediidisüsteemi seotus EL-toetustega (põllumeestel on võimalik saada väga operatiivselt laene, kuna nende saadavad EL-toetused on piisav garantii krediitiasutustele).

Pärast liitumist on kasvanud välisinvesteeringud, juba enne liitumist oli tunda märkimisväärset kasvu. Liitumise kaubanduslik mõjude kohta saab üldistades öelda, et

majanduslik integratsioon suurendab nii importi, kui ka eksporti. Samas on Rumeenia ja Eesti eksport langenud.

Ida-Euroopa riikides on tõusnud liitumise tulemusel tootjahinnad (eriti tänu tööjõukulude kasvule ning maa ja sisendite hinna tõusule), see aga muudab senise odava toodangu tarbijatele kallimaks.

EL-27 keskmisega (11 920 eurot ATÜ kohta) ja EL-15 omaga võrreldes (21 918) on EL-12 põllumajanduse tootlikkus (3 100) veel väga madal. Esikohal on Holland (46 984 eurot), Taani (42 871) ja Belgia (33 519 eurot ATÜ kohta).

EL-12 riikide põllumajandussektori üldisteks miinusteks on ebapiisav efektiivsus, tagasihoidlikud turustuskulud ja põllumajandustootmise vähene kontsentreeritus. Põllumajandustootmises tegeldakse praegu intensiivistamisega, kõigile nõuetele vastavate loomakasvatuskomplekside rajamisega ja parema võimaliku tehnika juurutamisega arvestades samal ajal loomade heaoluga.

Suureneva tootmise intensiivistumise tingimustes lähevad keskkonnakaitseks rakendatavad meetmed keerulisemateks ja kallimateks. On tõsiseid keskkonnariske, mille maandamiseks on vaja säästlikke tehnoloogiaid ja majandamisviise.

Loomulikult toimuvad muudatused põllumajanduses pidevalt. Struktuurimuutustele lisaks on veel palju võimalusi, et tootlikkust suurendada ja konkurentsivõimelisemaks muutada.

Kokkuvõtteks

Need ettevõtted, kelle konkurentsieelis seisnes ainult madalates palgakuludes, on juba jõudnud suurtesse raskustesse või on tegevuse lõpetanud. Kolmanda maailma eelised globaalmajanduses enam siin ei toimi.

Kui ettevõtja ei suuda või ei taha jätkata arengut kõrgtehnoloogilise, innovaatilise ja suurema lisandväärtusega tootmise suunas, siis järelikult puudub nõudlus senise ajuvaba ja ebaefektiivse ettevõtluse järele ning tuleb usaldada turujõude.

Nüüd toimivates tööjõuturu tingimustes hakkavadki ebaefektiivsed ettevõtjad lõpetama, või minema oma tootmisega odavamale tööjõuga piirkondadesse ja siia jääb täpselt niipalju ja sellist konkurentsivõimelist ettevõtlust, nagu on meie ühiskonnale vaja, et muutuda rikka rahvaga edukas riigiks.

See mudel, mida on Eestis seni rakendatud, on püramiid-skeem, mis rikastab kiiresti üksikuid inimgrupe ja kus majandus on küll kasvanud, kuid paljude inimeste elujärg halveneb, kuna neil kas enam ei ole tööd, või on see alatasustatud.

Alates 1840-ndatest, kui mõisteti, et areng ja töökohad on omavahel tihedalt seotud, on Euroopa riigid üritanud just selliste majandusmudelite eest hoiduda. Mida rohkem kõrgepalgalisi tarku töökohti, seda suurem on töö tootlikkus ja tarbimine ning seda suuremad maksutulud, mida saab investeerida tervisesse, haridusse, infrastruktuuri, mis omakorda tagab võimaluse ka 10 ja 20 aasta pärast areneda.

Tööstus ja põllumajandus on majanduse alustalad, mitte kinnisvaraäri või kaubandus, aga senised majanduspoliitilised otsused töötasid ja töötavad tööstusele ja põllumajandusele

vastu. Meil lasti hooletute reformide käigus suur osa majandusest lihtsalt pankrotti, selle asemel et olulise rahvamajandusliku tähtsusega ettevõtteid toetada, töös hoida ja konkurentsivõimeliseks muuta. Osa ettevõtteid osteti erastamise käigus välismaiste kontsernide poolt sümboolse hinnaga ainult selleks, et tootmine siin lõpetada ja turg vallutada.

Selle ja muude möödalaskmiste tulemusena on riigi väliskaubandusbilanss pikemat aega jätkuvalt negatiivne ja puudujääk ei vähene, vaid kasvab, mis tähendab, et me tarbime rohkem kui toodame. See ei saanud aga lõputult kesta. Eesti majanduse senine suur areng ei põhinenud ekspordisuutliku väärtuse lisamisel, vaid raha sisselaenamisel ja selle äratarbimisel. Praegu võib järeldada, et riigi senine makromajanduslik strateegia ei ole ka perspektiivis elujõuline. Suure majanduskasvu ajal kompenseerisid kiire kasv ja odav raha juhtimisvead, praegusel majanduse kiire jahtumise ajal aga enam mitte.

Erinevalt enamikust EL-i arenenud riikidest iseloomustab Eesti majandusstruktuuri tööstuslik-tehnoloogilist innovatsiooni toetava keskkonna ja lisandväärtuse ning tootlikkuse madal tase. Senini toimunud areng ei toeta Eesti majanduse pikaajalist konkurentsivõimet.

Sisemaise tarbimise ja välismaise laenufinantseerimise tugev vähenemine avaldavad senisest suuremat survet Eesti majanduse restruktureerimiseks. Tulevikuperspektiivid on suhteliselt ebakindlad kodumaise kapitali põhistel ettevõtetel, kes täidavad väikesi üksiktellimisi ja kellel puuduvad võimalused hankida tootlikkuse tõstmiseks vajalikke kõrgtehnoloogilisi sisseseadeid ning kujuneda oma kaubamärkidega välisturu olulisteks turuosalisteks.

Probleemiks on nõrk rahvusvaheline turupositsioon ja rahvusvaheliselt tugevate brändide vähesus, mis tuleneb vähesest spetsialiseerumisest, puudulikust turunduskogemusest ning rahvusvahelistumiseks ja ekspordi käivitamiseks vajalike oskuste nappusest. Ettevõtlusuuringute alusel on oma toodetele ja teenustele turu leidmine ettevõtluse arengut oluliselt takistavaks probleemiks kolmandikule ettevõtetest.

Ressursside koondamine läbi sektoraalse või klastrispetsiifilise lähenemise on vajalik eelkõige kriitilise massi saavutamiseks ning tulenevalt Eesti siseturu ja ettevõtete väiksusest nõuab rahvusvahelistel turgudel konkureerimine paratamatult jõudude ühendamist. Ettevõtetel tuleb senisest enam spetsialiseeruda, mis võimaldab luua või võtta kasutusele uusi tehnoloogiaid ja masinate ja seadmete süsteeme, oluliselt täiendada teadmisi ja töötada välja nõudlust omavaid kvaliteetsemaid tooteid ja teenuseid.

Eesti ettevõtjad, teadlased ja insenerid peaksid ise aktiivselt innovaatilisi lahendusi leidma ja rakendama ning oma senist tegutsemisloogikat objektiivselt üle vaatama. Targad töökohad loovad uusi mõtteid, need omakorda uut tööd. Riigi kohuseks oleks arenenud riikide eeskujul soodustada tarkade töökohtade loomist. Riiklikud kriisiabipaketid on suunatud eelkõige ekspordisektori toetuseks, kuid mõelda võiks ka uue ettevõtluse toetusele.

Ilmselt siin võiks õppust võtta Soomest. Soome rahvuslik innovatsioonisüsteem, mida iseloomustavad riigi rahastatud haridus- ja teadusasutused ning hästiarenenud horisontaalne koostöö teadlaste vahel nii erasektoris, ülikoolides kui ka uurimisasutustes,

oli 1990-ndatel innovatsiooni toetamisel edukas, kuid on tänases situatsioonis end ammandanud.

Soome riiklik arengufond Sitra tellis 2008. aastal uuringu kahelt USA professorilt – Anna-Lee Saxenien (California Ülikooli Berkeley ülikoolilinnakust) ja Charles Sabel (Columbia Õiguskõrgkoolist), kes leiavad oma sama aasta lõpus ilmunud uuringus, et kui siiani on Soomes rakendatud innovatsioonipoliitika riigile edu ja kuulsuse taganud, siis tänases, tehnoloogilises mõttes üha kiiremini muutuv maailmas vana lähenemine enam ei tööta. Sitra president Mikko Kosonen ütleb: „Selles uues konkurentsivõimelises on koostöö paljude osapooltega kohustuslik.“ Ohu märke on tajunud mõnda aega juba nii ettevõtjad kui ka poliitikakujundajad, kes on asunud juba uut innovatsioonistrateegiat välja töötama.

Arenenud turud stagneeruvad, kasumid on väikesed. Arenevate maade kiiresti kasvavaid turge kipuvad rahuldama nende endi tootjad. Soomlased, näiteks, on just viimastel aastatel teinud suuri investeeringuid paberitootmisesse, kuid nüüd võtavad Hiina tootjad kasutusele juba uuemaid tehnoloogiaid või litsentseerivad-ostavad-omastavad soomlaste senised tehnoloogiad ja disaini ning täiendavad neid uue põlvkonna tehnoloogiatega, jõudes sel moel meie põhjanaabritest ette - nagu soomlased ise omal ajal ameeriklastele ära tegid. Soomlased on aga raha, mis tuleks investeerida uue põlvkonna seadmetesse, investeerinud turgude laiendamisse ja uute turgude hõlvamisse, suures osas tulemusteta. (Allikas: <http://forte.delfi.ee/news/varia/article.php?id=22862033>).

Tänapäeval on Eestis paljud tootmisettevõtted sattunud nõiaringsse, kus vajalike investeeringute teostamine omavahendite arvelt pole võimalik, kuna senise madala tootlikkusega ei suudeta piisavalt kasumit saada.

Valitsusel on võimalus soodsalt laenata, kasutada arukalt EL vahendeid ja reserve ja kiirelt rakendada majanduse elavdamise pakette ning tekitada eeldusi järgneva ettevõtete spetsialiseerumiseks ja majanduse kasvuks. Alates Adam Smithist teab majandusteooria tõsiasi, et lisandväärtuse kasvu üks peamisi allikaid on spetsialiseerumine.

Tootlikkuse tõstmine Eesti majanduses on kompleksne tegevus: majandusstruktuuri muutmine saab kõige paremini teoks koostöös oma valdkonna ettevõtlike ja kaubandusorganisatsioonidega koostöös rahvusvahelise teaduse- ja insenerivaldkonna edendamise ja uute tegevusvormidega, mis annab kokkuvõttes parima tulemi.

Peaks märkima ettevõtlike organisatsioonide olulist rolli - erialaliidud on kursis majanduse dünaamikaga ja aitaksid täpsustada oma valdkonna lähiaastate (5 – 10 aastat) tehnoloogiapoliitika prioriteete ning vajadusel koordineeriks koostööd.

Meie eksportivate tööstusettevõtete turuks on põhiliselt suured naaberriikide ettevõtted, kelle jaoks valmistatakse erinevate toodete komponente, seadmeid või varuosi jne. Konkurentsieelise suurendamine sõltub siin ettevõtete inseneriteenistuse tugevdamisest, tehnilis-tehnoloogilisest arengust, spetsialiseerumisest ja kvalifitseeritud tööjõu olemasolust, mis edaspidi võimaldab sujuvalt üle minna allhanketegevusest oma poolt välja töötatud ja disainitud kvaliteetsete toodete valmistamisele.

Eesti ettevõtjate edukuse aluseks on soov ja suutlikkus juurde õppida. Tähtis on teadvustada, et senise edukuse alus on olnud peamiselt madalad tootmiskulud. On vaja hakata aktiivselt huvituma, milline on konkreetse ettevõtte valdkonnas maailmaturu

nõudluse trendid ja konkurentide kasutatav ja tuleviku tehnoloogia ning millised on uued organisatsioonilised ja juhtimislikud lahendused, mis aitavad ka nende ettevõtetel edukamaks muutuda ja oma kaupa kasumlikult maailmaturul müüa.

Üldine teadmispõhise majanduse suunas liikumine ja ettevõtete arengu ümberhäälestamine suuremat lisandväärtust loovatele tegevustele eeldab ka investeringuid juhtide ja töötajate teadmiste ja oskuste arendamisse. Seejuures on oluline uute ärimudelite, juhtimispõhimõtete, erinevate rahvusvahelise koostöövormide, strateegilise planeerimise jms valdamine loomaks eelduseid pikaajaliselt jätkusuutlikuks ettevõtlusalaseks arenguks. Ettevõtjatel on vaja ühtlasi palju rohkem kaalutletud riski julgust, usku endasse, ambitsioonikust ja pealehakkamist, laiemat tutvusringkonda ja tegevusulatust, suurelt mõtlemise ja prognoosimise oskust ning rahvusvaheliste kogemuste omandamist.

Rahvusvahelistumisega alustamine võimaldab üha jätkuva globaliseerumise ja väliskaubanduse liberaliseerimise tingimustes kasutada ära rahvusvaheliste turgude tarbimispotentsiaali ning saavutada suurematest tootmismahudest tulenevat kulusäästu. Maailma Majandusfoorumi rahvusvahelise konkurentsivõime uuring (*Global Competitiveness Report 2007-2008*) toob Eesti peamise probleemina tööandjate hinnangul välja töötajaskonna madala või ebapiisava ettevalmistuse, mida on oluliseks takistuseks pidanud 23,4% Eesti tööandjatest. Haridussüsteem on kõrgtehnoloogilise ja teadmiste mahuka ettevõtluse tekkeks eelduste loomisel esmatähtis, kuna ettevõtte töö ümberkorraldamine tootlikkuse tõstmiseks on võimalik üksnes vajaliku kvalifikatsiooniga tööjõu olemasolul.

Eestis on 25–64 aastaste täiskasvanute osalemine elukestvas õppes olnud aastatel 2001-2006 ühtlaselt vahemikus 5,4-6,7%. 2007. aastal tõusis elukestvas õppes osalejate osakaal 7,0%-ni, mis oli aga kaugel Euroopa Liidus 2010. aastaks seatud eesmärgist -12,5%. Statistikaameti andmetel osales Eesti elanikest. 2008. aastal elukestvas õppes 9,8 protsenti täiskasvanutest ning 2009. aasta I kvartalis 10,8%, seega täiskasvanud õppijate osakaal püsib kümne protsendi lähistel.

Eesti näitaja on arenenud Euroopa Liidu riikidest, sh eriti Põhjamaadest (ligi 30% või üle selle) märkimisväärselt madalam. Tagasihoidlik osalemine elukestvas õppes on olnud probleemiks eelkõige madalama haridustasemega ja riskigruppidesse kuuluvate inimeste seas, kes täienduskoolitust vananenud oskusteadmiste ning majanduse struktuurimuutuste tõttu kõige enam vajavad.

Haridus- ja Teadusministeeriumi kogutud statistika näitab, et inimesed on taas leidmas tee ülikoolide ja kutsekoolide erinevatele kursustele. Positiivset tõusutrendi näitab nii kutseõppeasutustes kui ka ülikoolides täienduskoolitusel osalenute arv.

Kui 2006. aastal osales kutsekoolide kursustel 13 997 inimest, siis 2008. aastal oli osalejad juba peaaegu poole rohkem – 26 788 inimest. Ülikoolides oli möödunud aastal täiendõppijaid ligi 40 000. Turu-uuringute AS sesisukohalt on suurimiaks riskiks, et pakutav täiend- ja ümberõpe ei vasta potentsiaalsete tulevaste töökohtade vajadusele, mistõttu täiendkoolitust saanud inimeste konkurentsivõime tööjõuturul oluliselt ei parane ning korduv tulemusetu täiendkoolitus osutub demotiveerivaks.

Kõrgtehnoloogilistel majandusharudel ei ole võimalik areneda ilma riigi olulise toetuseta. Kasvanud kulud suunavad ettevõtteid tugevdama tootlikkuse otsustavaks suurendamiseks tootmise juhtimise, tehnoloogia ja disaini ning turustamise alast kompetentsi. On loogiline, et ettevõtted eeldavad, et riik tegutseks aktiivsemalt hariduse kvaliteedi tõstmisel ja ühtlasi toetaks ka rohkemal määral tehnoloogilist arengut. Riik saab käivitada ka suunitletud programme, et sobivad suure lisandväärtuse tootmisele ja ekspordile orienteeritud investorid oleks sellest huvitatud.

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonistrateegia "Teadmispõhine Eesti 2007-2013" toob ära võtmevaldkonnad (info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad, bio- ja materjalitehnoloogiad, energia- ja keskkonnatehnoloogiad), mille arendamine seatakse prioriteediks.

Innovatsiooniga seotud meetmete maht ulatub Rahandusministeeriumi andmetel hinnanguliselt 2,8 miljardi kroonini. Infoühiskonna edendamise suuna eelarve on kokku 980 miljonit krooni.

Maaettevõtluse büroo

Tõnu Taat

15.06.2009